

KRONIKA. RECENZIJOS

ZMOGAUS PROBLEMA VAKARŲ IR RYTŲ FILOSOFIJOJE

1984 metų balandžio 25 dieną Vilniuje įvyko mokslinė konferencija „Žmogaus problema filosofijos istorijoje (Vakarų—Rytų sandūra)“. Jos tema savitai pratęšė prieš trejus metus taip pat Vilniuje surengto forumo temą — tąsų filosofai aptarė žmogaus problemą šiuolaikinėje filosofijoje. Nors abi konferencijos buvo respublikinės, tačiau jose dalyvavo nemaža žinomų filosofijos istorijos specialistų tiek iš kitų tarybinių respublikų, tiek ir iš užsienio (šįsyk, tiesa, sulaukėme svečių tik iš sąjunginių respublikų). Pagrindiniai konferencijos organizatoriai — Vilniaus universiteto Filosofijos istorijos ir logikos katedra bei TSRS Filosofų draugijos Lietuvos skyriaus Filosofijos istorijos sekcija.

Rengėjų tikslas — remiantis pačia bendriausia Vakarų ir Rytų kultūrų skirtingumo samprata ir nekeliant periodizacijos kriterijų klausimo, apžvelgti metodologinę reikšmę turinčias problemas, patyrinėti skirtingų filosofinių kultūrų invariantus.

Trijuose plenarinio posėdžio pranešimuose gana aiškiai atsispindėjo visos konferencijos probleminis horizontas. Profesorius B. Genzelis kalbėjo apie žmogaus sampratą Vakarų ir Rytų filosofijose bendriausias nuostatas, apibrėžė šių filosofijų dialogo problemą. Maskvietis profesorius B. Mejerovskis išsamiai panagrinėjo tarybinės filosofijos orientalistikos pasiekimus ir uždavinius, pabrėžė būtinybę marksistiškai vertinti Rytų kultūros dvasinius fenomenus. Trečio pranešėjo — profesorius S. Averincevo (Maskva) kalba buvo reikšminga savo kultūrologinėmis intencijomis: joje glaustai ir aiškiai buvo išdėstyta Europos filosofinių tradicijų ištakų problema, atkreiptas dėmesys į vadinamąjį Graikijos,

Romos ir Biblijos pasaulį kaip į šios tradicijos branduolį, sukoncentravusį savyje empirinės tikrovės „įveikimo“ aspiracijas.

Konferencijos darbas buvo suskirstytas į tris sekcijas.

Pirmojoje sekcijoje („Europocentrizmas ir jo kritika“) pranešimai tarsi susigrupavo į dvi dalis, iš kurių viena galėtų būti pavadinta „metodologine“, kita — „empirine“. Metodologinei daliai priskirtini pranešimai lieti ir nagrinėjo Vakarų filosofiją ir kultūrą imanentiškai, t. y. kaip savitą dvasinį fenomeną, pasižymintį savais paradokais ir problemomis (MTR, buržuazinis gyvenimo būdas ir pan.). Apie tai kalbėjo K. Gudonis, prof. G. Smirnova (Leningradas), E. Semeniukas (Lvovas), V. Minakovas. Šie pranešėjai europocentrizmo problemą nagrinėjo daugiau bendru metodologiniu negu konkrečiu empiriniu požiūriu. Pastaruoju žvilgsniu į Europos filosofiją pažvelgė M. Rubenė (Ryga), M. Treilis (Ryga), doc. M. A. Pavilionienė, G. Savickas, M. Molčanovas (Rostovas prie Dono). Nagrinėdami konkrečius dvasinius reiškinius bei atskiras filosofijas (M. Treilis — M. Heidegerį, M. A. Pavilionienė — Dž. Keruako kūrybą, G. Savickas — „Tarptautinę Krišnos sąmonės sąjungą“, M. Molčanovas — vėlgį M. Heidegerį), šie pranešėjai peržengė Europos ribas ir bandė atskleisti tyrinėjamo objekto sąryšį su Rytų dvasiniais reiškiniais, kartu atskleidami europocentrizmo, kaip vien į save orientuoto kultūros tipo, išorinius kontekstus. Tik M. Rubenė apsiribojo europinio racionalizmo likimo trumpa peržvalga bei jo atspindžiu šiuolaikinio prancūzų filosofo Ž. Deridos svarstymuose. D. Stančienės pranešimas „Arabų filosofijos įtaka katalikiškai žmogaus sampratai“

išsiskyrė iš kitų savo tema ir aktualijomis — jo negalima priskirti nei „metodologinei“, nei „empirinei“ daliai.

Antroji sekcija — „Vakarų ir Rytų dialogo problema“. Pranešimų teminė įvairovė siauresnė negu pirmojoje sekcijoje — dauguma prelegentų dviejų kultūros tipų ir jų filosofinių sistemų dialogo problemą aptarė bendru metodologiniu lygiu. Tik kai kurie iš jų savuosius pranešimus paskyrė konkrečioms personalijoms: V. Daunio pranešimas „Keli Sokrato ir senosios indų filosofijos tipologiniai bruožai“ bei V. Ališausko ir A. Plėšnio — „Oskaras Milašius kultūros tradicijoje“ sudarė gražų kontrastą visos sekcijos darbui, pailiustruodami bendruosius metodologinius samprotavimus konkrečiais pavyzdžiais (V. Daunys, deja, savo pranešimo negalėjo perskaityti). T. Sodeikos pranešimas taip pat tiesiogiai siejosi su konkrečios filosofo kūryba — M. Heidegerio dialogu „Iš pokalbio apie kalbą tarp Japonų ir Klausiančiojo“, tačiau savosiomis metodologinėmis aspiracijomis prelegentas peržengė konkrečią medžiagą. Profesorius J. Minkevičius ir docentas B. Kuzmickas paskyrė savuosius pranešimus religinei problematikai: fundamentaliai apibrėžė Vakarų ir Rytų religijos tradicijas, pranešėjai apsisprendo ties istorijos suvokimo ir žmogaus sampratos vieta šiose tradicijose. Šalia docento N. Jursėno („Apie kai kuriuos Vakarų ir Rytų dvasinių kultūrų mentalinius skirtumus“), docento E. Krakausko („Žmogaus vertingumo samprata Rytų ir Vakarų kraštuose“) ir V. Burovo („Rytai — Vakarai: filosofinės būties totališkumas“) pranešimų lituanistinėmis aktualijomis išsiskyrė V. Bagdonavičiaus mintys apie lietuvių filosofijos ir literatūros temas bei metodines sąsajas su indų kultūra (Vydūnas, V. Krėvė). Profesorius R. Pavilionio ir V. Valevičiaus pranešimai lietė logikos problematiką, su-

teikdami visos sekcijos darbui pakankamo griežtumo. Antroji sekcija turėjo tik du svečius: docentą N. Šlaiferį (Dnepropetrovskas), skaičiusį pranešimą apie P. Tilicho antropologiją, ir V. Parvę (Tartu), pasidalijusį mintimis apie psichofizinę jos doktriną. Abu pranešimai nebuvo numatyti programoje ir nepritapo prie nagrinėjamos problematikos.

Trečiojoje sekcijoje („Rytų kultūra ir filosofija“) dauguma pranešėjų buvo svečiai, nes grynai orientalistinės problemos Lietuvoje iš esmės nenagrinėjamos. Daugelis prelegentų kalbėjo apie bendrąsias metodologines Rytų kultūros ir filosofijos supratimo problemas, ypatingą dėmesį skirdami individo ir socioumo santykio specifikai Rytuose. Tai — profesorius E. Raškovskis (Maskva), L. Bitinaitė, L. Jangutovas (Ulan Udė), A. Kukjanovas (Maskva), I. Odochovskaja (Odesa), M. P. Šaulauskas. Personalijoms savuosius pranešimus skyrė įmaskviečiai L. Nemirovskaja („Žmogaus problema Tolstojaus ir Gandžio mokymuose“) bei N. Kirabajevs („Žmogaus koncepcija Al Gazalio doktrinoje“). Du pranešėjai kalbėjo apie meno problemas: tai svečias iš Talino — P. Kelderis, nagrinėjęs viduramžių Kinijos peizažinės tapybos ypatingumus (tuštumos problema), ir A. Andrijauskas, aptaręs menininko koncepciją iracionalizmo bei čan estetikoje.

Trumpai peržvelgus plenariniame posėdyje ir sekcijose skaitytų pranešimų temines dominantes, galima padaryti išvadą, jog konferencija „Žmogaus problema filosofijos istorijoje“ buvo ne tik kryptinga, bet ir pakankamo dalykinio brandumo. O tai atitiko jos rengėjų tikslus.

Išleistas konferencijos pranešimų tezių rinkinys.

A. Juozaitis

VOSYLIUI SEZEMANUI — 100 METŲ

1984 m. gegužės 30—31 d. Vilniaus universitete vyko jubiliejinės iškilmės ir mokslinė konferencija, skirta Vosyliui Sezemanui, Kauno ir Vilniaus universitetų profesoriams, gimimo 100-ųjų metų sukakčiai paminėti. Jubiliejinės iškilmės ir konferenciją organavo Vilniaus universiteto Filosofijos katedra bei TSRS Filosofų draugijos Lietuvos skyriaus Etikos sekcija. Iškilmės prasidėjo Antakalnio kapinėse prie

profesoriaus Vosylius Sezemano kapo. Universitete iškilmingą V. Sezemano 100-ųjų gimimo metinių minėjimą įžanginiu žodžiu atidarė VVU Filosofijos katedros vedėjas, prof. E. Meškauskas. Prof. R. Plečkaitis perskaitė pranešimą „Vosylius Sezemanas — filosofas ir žmogus“, kuriame aptarė savo buvusio mokytojo gyvenimo ir veiklos kelią. Iškilmėse dalyvavę giminės, šeimos nariai, pažįstami pasidalijo prisiminimais apie